

Кафедра української історії та етнополітики: на тлі епохи

Шляхов О. Б., Дяченко О. В., Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Висвітлено питання створення та поступу кафедри української історії та етнополітики Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара. З'ясовано, що вона була утворена в 1938 р. в якості кафедри марксизму-ленінізму. На початку свого існування кафедра діяла як загальноуніверситетська в складі невеликої групи викладачів, представників нової генерації освітян, що реалізувалися як професійні історики вже в радянський час. Незважаючи на жорсткий ідеологічний диктат правлячої партії, існуючий методологічний монізм, колектив кафедри у післявоєнний період гідним чином виконував завдання в царині організації навчально-методичної та виховної роботи. Також наголошено, що з кінця 1970-х рр. науково-дослідна діяльність підрозділу значно активізується. Це проявилось в утворенні проф. А.Черненко потужної наукової школи з вивчення політичної еміграції. Підкреслено, що протягом радянського періоду кафедра кілька разів змінювала свою назву (історії КПРС, політичної історії), але незмінними залишалися вирізняльні риси її співробітників – професіоналізм, висока відповідальність, компетентність, порядність. Опісля проголошення незалежності України кафедра (в 1992 р.) дістала назву української історії та етнополітики та була перетворена на складову частину історичного факультету ДДУ. У свою чергу магістральним напрямом у навчальній роботі колективу на початку XXI ст. стає адаптація до вимог кредитно-модульної системи, ґрунтовна перебудова всього освітнього процесу, пов'язана із викладанням навчального курсу «Історія та культура України». В цей же час відбувається трансформація теоретико-методологічного інструментарію науково-педагогічних працівників кафедри, значно розширюється предметне поле їх наукових студій. Останнє переважно пов'язане з вивченням діяльності політичних партій та громадських організацій різного ідеологічного спрямування, проблем українського державотворення, особливостей становлення в українських землях індустріального суспільства. На сучасному непростому етапі розвитку вищої школи України кафедра залишається органічним структурним підрозділом ДНУ імені Олеся Гончара та разом з усім викладацьким колективом університету шукає нові можливості для активізації всіх сфер своєї діяльності.

Ключові слова: кафедра; історичний факультет; вища освіта; історія; Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

Department of Ukrainian History and Ethnopolitics: Against the background of the era

Shlyakhov O. B., Dyachenko O. V., Oles Honchar Dnipro National University

The questions of creation and progress of the Department of Ukrainian History and Ethnopolitics of the Oles Honchar Dnipro National University. It was found out that it was created in 1938 as a department of Marxism-Leninism. At the beginning of its existence, the department operated as a general university, consisting of a small group of teachers, representatives of a new generation of educators who were practiced as professional historians already in Soviet times. Despite the rigid ideological dictatorship of the ruling party, the existing methodological monism, the staff of the department in the postwar period duly fulfilled tasks in the field of organization of teaching, methodological and educational work. It is also noted that since the end of the 1970s, the research activity of the unit has become much more active. This was manifested in the formation of prof. A. Chernenko is a powerful scientific school for the study of political emigration. It was emphasized that during the Soviet period the department changed its name several times (history of the CPSU, political history), but the distinctive features of its employees remained: professionalism, high responsibility, competence, decency. Following the proclamation of Ukraine's independence, the department (in 1992) received the title of Ukrainian history and ethnopolitics and was transformed into an integral part of the historical faculty of the State Duma. In turn, the main line in the teaching staff of the early twenty-first century. becomes adaptation to the requirements of the credit-module system, a thorough restructuring of the entire educational process, associated with the teaching of the course «History and Culture of Ukraine». At the same time, the transformation of the theoretical and methodological tools of the scientific and pedagogical staff of the department takes place, and the subject field of their scientific studies is expanding considerably. The latter is mainly connected with the study of the activities of political parties and civic organizations of different ideological directions, problems of Ukrainian

state formation, peculiarities of the formation of industrial society in the Ukrainian lands. At the current difficult stage of development of higher education in Ukraine, the department remains an organic structural subdivision of the Oles Gonchar DNU and, together with the entire teaching staff of the university, is looking for new opportunities for activating all spheres of its activity.

Keywords: *pulpit; history department; higher education; story; Oles Honchar Dnipro National University.*

Кафедра украинской истории и этнополитики: на фоне эпохи

Шляхов А. Б., Дяченко О. В., Днепро́вский национальный университет имени Олесе́я Гончара

Отражены вопросы создания и развития кафедры украинской истории и этнополитики Днепро́вского национального университета им. Олесе́я Гончара. Выяснено, что она была образована в 1938 г. в качестве кафедры марксизма-ленинизма. В начале своего существования кафедра действовала как общеуниверситетская в составе небольшой группы преподавателей, представителей нового поколения педагогов, которые состоялись как профессиональные историки уже в советское время. Несмотря на жесткий идеологический диктат правящей партии, существовавший тогда методологический монизм, коллектив кафедры в послевоенный период достойным образом трудился в сфере учебно-методической и воспитательной работы. Также отмечено, что с конца 1970-х гг. научно-исследовательская деятельность подразделения значительно активизируется. Это проявилось в образовании проф. А. М. Черненко научной школы по изучению политической эмиграции.

Подчеркнуто, что в течение советского периода кафедра несколько раз изменяла свое название (истории КПСС, политической истории), но неизменными оставались отличительные черты ее сотрудников – профессионализм, высокая ответственность, компетентность, порядочность. После провозглашения независимости Украины, кафедра (в 1992 г.) получила название украинской истории и этнополитики и становится составной частью исторического факультета ДГУ. В свою очередь магистральным направлением в учебной работе коллектива в начале XXI века была адаптация к требованиям кредитно-модульной системы, перестройка всего образовательного процесса, связанная с преподаванием учебного курса «История и культура Украины». В это же время происходит трансформация теоретико-методологического инструментария ученых кафедры, значительно расширяется предметное поле их научных исследований. Последнее преимущественно связано с изучением деятельности политических партий и общественных организаций разного идеологического направления, раскрытием проблем создания украинского государства, особенностей становления в украинских землях индустриального общества. На современном непростом этапе развития высшей школы Украины кафедра остается органическим структурным подразделением ДНУ имени Ол. Гончара и вместе со всем преподавательским коллективом университета ищет новые возможности для активизации всех сфер своей деятельности.

Ключевые слова: *кафедра; исторический факультет; высшее образование; история; Днепро́вский национальный университет им. Олесе́я Гончара*

Знаменною подією в житті не лише нашого регіону, а і всієї країни стало святкування в 2018 р. Дніпровським національним університетом ім. Олесе́я Гончара свого 100-літнього ювілею. А водночас це привід згадати про структурний підрозділ ДНУ – кафедру української історії та етнополітики, якій зараз виповнюється 80-років від дня заснування. Ювілей університету та кафедри це гарна нагода озирнутися на пройдений шлях, згадати людей, які, незважаючи на всі перешкоди, самовіддано працювали та працюють у стінах рідної alma-mater. Адже історичні події – це, перш за все, історія людей, їх поглядів та поведінки в різних обставинах. З іншого боку 80 років в історії кафедри, це своєрідний зріз історичної епохи та відображення позицій істориків щодо доленосних проблем часу, боротьби принципів і

концепцій в історичних дослідженнях, трансформації методологічного інструментарію та тематичних змістів наукових студій викладачів. Все це обумовлює актуальність вивчення питань навчально-методичної та науково-дослідної діяльності колективу кафедри, починаючи від передвоєнного часу до перших десятиліть XXI ст.

Треба зазначити, що задум написати повноцінну історію кафедри української історії та етнополітики вже давно обговорювався в колективі. Першим спробував це зробити проф. В. К. Якунін, який на прикладі своєї роботи на кафедрі (спочатку на посаді доцента, а потім завідувача) висвітлював діяльність підрозділу від кінця 1970-х рр. до 2005 р. [14]. Крім того, життєвий та творчий шлях окремих викладачів кафедри досліджувався в розвідках І. М. Ко-

вальської-Павелко, Г. М. Книша, С. І. Полякова, С. І. Світленка, О. Б. Шляхова [5-8; 10; 11]. Однак цілісної історії кафедри, від початку її створення до сьогодні, ще не створено. Тож метою авторів статті було розкрити основні віхи становлення та розвитку кафедри української історії та етнополітики, а також аналіз основних напрямів її діяльності в 1938–2018 рр.

Кафедра української історії та етнополітики Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара бере свій початок у передвоєнних роках, адже підрозділу з цією назвою передувала кафедра політичної історії, до неї функціонувала кафедра історії КППС (1953–1989), а ще раніше – кафедра марксизму-ленінізму (1938–1953). Слід зазначити, що першим завідувачем кафедри в 1938–1941 рр. став І. П. Громовой. Кафедра діяла тоді як загальноуніверситетська, а її склад від часу створення нараховував 8 осіб, які на різних факультетах Дніпропетровського державного університету викладали дисципліну «Основи марксизму-ленінізму» [3]. У 1940/41 навч. році у підрозділі вже працювало 11 викладачів, щоправда лише один з них мав науковий ступень кандидата наук. Усі вони були представниками нової генерації освітян, що реалізувалися як професійні історики вже у радянський час. Додамо, що в 1939 р. при кафедрі було відкрито аспірантуру, де розпочали навчання два аспіранти.

У післявоєнний період (1945–1949 рр.) завідувачем кафедри був к. і. н., доцент Петро Капітонович Перепеченко. У 1947 р. у Київському держуніверситеті він захистив кандидатську дисертацію на тему: «Революционное движение в частях Кубанского казачьего войска в 1905–1907 годах». Згадаємо також, що з березня 1947 р. він виконував обов'язки декана історичного факультету ДДУ.

Необхідно зазначити, що в 1945 р. до складу кафедри входило вісім осіб. Крім завідувача, це були старші викладачі Я. Ф. Андреев, Ліхт, Ленков, а також асистенти Коломієць, Миколенко, Чайкін і Корюшкін. Незважаючи на матеріальні труднощі по-воєнного часу, викладачі кафедри забезпечували організацію навчального процесу на належному рівні, проводили «круглі столи», вели заняття у загальноуніверситетському гуртку. У відповідності до наказу Управління у справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР від 19.09.1947 р. «Про покращення викладання та політико-виховної роботи у вищих навчальних закладах УРСР», на кафедрі було посилено роботу з методичного забезпечення дисципліни, яка викладалася. Зокрема, на засіданнях колективу обговорювалася доповідь завідувача

П. К. Перепеченка «Як проводити семінарське заняття» [3]. У цей же час на кафедрі було налагоджено взаємовідвідування занять усіма викладачами.

У другій половині 1940-х рр. науковці кафедри переважно працювали над дослідженням історії революційних рухів в країні. Так, завідувач П. Перепеченко вивчав проблему «Революційний рух у царській армії в роки нового революційного піднесення». Підсумком тогочасних наукових студій викладачів кафедри став захист і Я. Ф. Андреевим та О. Ф. Батаріною кандидатських дисертацій: «Железнодорожники Сталинской железной дороги в период Великой Отечественной войны» та «Партия большевиков в период передышки 1920 г.». Разом із тим сталінізація історичної науки в СРСР та УРСР, послідовне застосування, так званого, принципу партійності, обумовило догматизацію цієї галузі знань, суттєво стримувало дослідницький потенціал викладачів кафедри. А це вже об'єктивно зменшувало наукову цінність їх історичних студій, які виконувалися суто в рідчій класовій парадигми.

У наступні десятиліття підрозділом керував Федір Семенович Павлов (1950–1971 рр.), який в період з 1966 до 1970 р. був також деканом історико-філологічного факультету Дніпропетровського державного університету. У 1952 р. кількісний склад кафедри збільшився до 12 викладачів, серед яких було чотири кандидати історичних наук – Ф. С. Павлов, Л. Є. Бардагова, О. Ф. Батаріна, М. Д. Білоус. Також у штаті кафедри перебували старші викладачі Х.О. Каліновська, В. В. Мартинкова, Я. Д. Мамонтов, О. І. Белаш, О. Д. Чупрун, В. П. Юбкін, асистенти А. П. Тараканова та В. С. Димар. А в 1953–1956 рр. викладацький склад підрозділу вже нараховував 19 осіб, щоправда, як і раніше, лише чотири з них мали наукові ступені. В цей час кафедра забезпечувала читання лекцій з історії КППС на 18 потоках усіх факультетів університету. Важливу допомогу викладачам та студентам у підготовці до занять надавав навчально-методичний кабінет, створений при кафедрі наприкінці 1950-х рр. Його фонд (станом на 1970 р.) нараховував 15 тис. примірників книг та брошур, 30 журналів та 17 газет. Крім того, як зазначалося в документах кафедри, «в кабінеті були такі технічні засоби: кіноапарат «Україна», діапроектор «ЛЭТИ», фотоапарат «Зенит-Е1», магнітофон «Тембр», електропрогравач «Акорд», діафільми та кінофільми, ... наочні посібники» [3].

Важливою подією в житті викладацького колективу став захист у 1969 р. завідувачем ка-

федри Ф. С. Павловим докторської дисертації на тему: «Политика и тактика КПК по отношению к национальной буржуазии в переходный период к социализму». Таким чином у підрозділі вперше почав працювати доктор історичних наук.

На початку 1970-х рр. кафедра розташовувалася на першому поверсі корпусу № 5 ДДУ в двох вуглових кімнатах, вікна яких виходили на проспект К.Маркса (за-раз пр. Д. Яворницького) та вул. К. Цеткін (зараз вул. В. Моссаковського). У той час на кафедрі нараховувалося 24 викладача. Серед них був один професор, 12 доцентів, 6 старших викладачів та 5 асистентів. При цьому серед викладачів було чи-мало учасників Другої світової війни. Серед них варто згадати Л. О. Бардагову, І. К. Воропая, І. К. Дубовикова, О. С. Князева, О. М. Філіпова, Ф. І. Шапошнікова, В. П. Юбіна, які щедро ділилися своїм життєвим досвідом із молоддю. Як згадував доцент Г. М. Книш, який прийшов на кафедру після закінчення аспірантури в 1978 р., вони «користувалися великою повагою серед молодих викладачів та аспірантів, заслу-живши це своїм сумлінним ставленням до навчальної роботи, прагненням виховувати у студентській молоді почуття патріотизму, громадянського обов'язку» [13]. Водночас згадаємо, що в 1971 р. кафедру залишив її багаторічний завідувач проф. Ф. С. Павлов, який переїхав працювати до Москви. Тож певний час обов'язки керівника колективу виконував доцент Іван Семенович Чорновіл.

В 1970-х рр. кафедру послідовно очолювали к. і. н., доцент В. А. Жаура (1972–1974 рр.) та д. і. н., професор Д. С. Шелест (1974–1979 рр.). Зокрема, Віра Андріївна Жаура, яка прийшла працювати на кафедру з Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту, за твердженням колег, була чудовим керівником і організатором. Однак, вже в 1974 р. її перевели на роботу до Вищої партійної школи у Москві.

У свою чергу Дмитро Сергійович Шелест прийшов на посаду завідувача підрозділу з кафедри історії СРСР та УРСР ДДУ. В 1974 р. ним була захищена докторська дисертація на тему: «Количественные и качественные изменения в составе рабочего класса УССР в период коммунистического строительства (1959–1970 гг.)» [1]. Загалом у 1970-ті рр. співробітники кафедри в рамках своєї науково-дослідної роботи готували розвідки з двох проблем – діяльність КПУ із розвитку активності робітників у період будівництва соціалізму, а також з питань підготовки в країні технічної інтелігенції. У січні 1979 р. за високі показники в роботі колектив кафедри був

занесений до «Книги пошани» переможців соціалістичного змагання в університеті.

Необхідно зазначити, що розквіт кафедри припадає на 1980-ті рр., коли її очолював відомий науковець та організатор історичної науки в Україні, професор Анатолій Михайлович Черненко (1980–1990 рр.). Докторську дисертацію «В. І. Ленін і закордонні більшовицькі організації (1900 – березень 1917 рр.)» він захистив у 1969 р. Підкреслимо також, що новий завідувач мав величезний досвід керівної, організаторської роботи, адже перед тим тривалий час очолював Дрогобицький та Запорізький педагогічні інститути. Тож не дивно, що в 1977–1987 рр. А. М. Черненко був ще і деканом історичного факультету ДДУ [2]. Зрештою «прихід такого видатного вченого і педагога на кафедру, – зазначав у своїх спогадах доцент І. О. Кривий, – сприяв значному поліпшенню роботи кафедри. Без перебільшення можна зазначити, що під його керівництвом кафедра набула нових якостей. Вона стала одним із основних центрів методичної роботи в Україні... Володіючи глибокими знаннями теорії, документальних джерел та літератури Анатолій Михайлович мав блискучий талант їх донесення до студентської аудиторії» [9, с. 29-30].

В 1980-х рр. у штаті кафедри перебувало до 30 науково-педагогічних працівників, які викладали базовий курс з історії КПРС на всіх факультетах ДДУ. При цьому на своїх заняттях викладачі зазвичай демонстрували високий рівень професійної майстерності. Так, ерудицією та емоційним піднесенням були наповнені заняття, які проводила доцент С. П. Торшина, чіткою логікою викладання вирізнялися лекції доцента О. Ф. Батаріної, ораторським мистецтвом та методичною вивіреністю – лекції доцента І. О. Кривого тощо. Звичайно, на роботі колективу кафедри не могла не позначитися ідеологізація історичної науки в СРСР, жорсткі вимоги партійно-радянської системи в царині висвітлення тих або інших історичних подій, які особливо були посилені після завершення хрущовської «відлиги». Відповідно співробітникам підрозділу можна закинути брак критичного підходу стосовно висвітлення теорії та практики КПРС. І це, незважаючи на той факт, що, як згадував професор Якунін, «ідеологічна догматика вже тоді викликала у багатьох [викладачів] роздратування» [14, с. 103]. Але, хоча кафедра і була вимушена працювати «в певній системі координат, більшість викладачів, – як підкреслював у своїх спогадах доц. Г. М. Книш, – творчо вирішували питання освітнього процесу, навчали студентів вмінню самостійного пошуку та аналізу історичних джерел та літератури» [13].

Зрештою, на перше місце в роботі колективу була поставлена саме навчально-методична та викладацька робота. Система обговорення питань методики читання лекцій та проведення семінарських занять стала нормою кожного засідання кафедри та кафедральних методичних секцій. Для глибшого засвоєння матеріалу науково-педагогічні працівники були поділені на дві секції за періодами базового курсу, який викладався ними на перших курсах ДДУ – з історії компартії дожовтневого періоду та радянської доби. Відповідно першою секцією керувала доц. О. Ф. Батаріна, а другою – доц. І. К. Воропай. Як згадував доцент А. О. Гусак, який почав працювати на кафедрі в 1972 р., «особливостю професійної діяльності були досить ґрунтовні і довготривалі засідання кафедри. Це обумовлювалося тим, що кафедра була опорною в регіоні. Крім своїх проблем навчального, наукового характеру, виховного процесу, на засіданнях обговорювалися методологічні проблеми, тексти дисертацій викладачів ВНЗ Дніпропетровської області та інших областей. Такі засідання тривали, як правило, по 2-4 години. Після перерви розпочиналися засідання секцій теж тривалістю 1,5-2 години» [12].

Водночас наприкінці 1980 – на початку 1990-х рр. колектив кафедри значно активізував свою науково-дослідну діяльність. Вагома роль у цьому належала безпосередньо керівнику підрозділу. Адже проф. А. М. Черненко «завжди знаходив такі аспекти чи проблеми, які складали нову різноманітну тематику для майбутніх наукових досліджень викладачів... На посаді завідувача кафедри [він], – як зазначали у своїх споминах його колеги, – запровадив практику систематичного ознайомлення викладачів з новітньою історичною літературою. Цей стиль став традиційним...» [13]. Не випадково, що в ті роки саме за редакцією професора А. М. Черненко на кафедрі вперше було видано низку збірників наукових праць: «Актуальные вопросы проблемной историографии истории КПСС» (1989), «В. И. Ленин и историко-партийная наука: Вопросы истории, историографии и источниковедения» (1990) та «Современная публицистика и историко-партийная наука» (1991).

Зазначимо, що сам завідувач кафедри активно досліджував важливі проблеми політичної історії України та Росії модерного періоду, зокрема питання діяльності революційної еміграції на початку ХХ ст., її впливу на перебіг політичних подій на батьківщині. Результатом цих пошуків стали дві ґрунтовні узагальнені праці – монографія «Российская революционная эмиграция в Америке (конец XIX – 1917 г.)» (1989 р.) і брошура «Российская ре-

волюционная эмиграция в Австралии (1900–1917 гг.)» (1978 р.), а також численні наукові й науково-популярні статті. При цьому найбільш вагомими висновками вченого, що збагатили вітчизняну історичну науку, було аргументоване доведення ним значення політичної еміграції в розгортанні національно-визвольного руху в Російській імперії, в тому числі в її українських землях, у теоретичній розробці основних проблем демократичної революції 1905–1907 рр.

Зрештою, зусиллями професора А. М. Черненко була створена наукова школа з вивчення політичної еміграції. Протягом 1980 – початку 1990-х рр. з цієї проблеми на кафедрі було захищено більше двох десятків кандидатських дисертацій. Сформована вченим разом зі своїми учнями наукова школа «дістала широке визнання не тільки в Україні, а й далеко за її межами, – підкреслював у своїх споминах проф. В. В. Іваненко. – Про це переконливо свідчать ініційовані й реалізовані під безпосереднім керівництвом А. М. Черненко важливі наукові проекти та програми, підготовлені монографії, збірники наукових праць, документів і матеріалів, підручники, навчальні та методичні посібники, організовані численні й резонансні наукові конференції...» [4, с. 7].

Разом із тим під керівництвом завідувача тоді сформувався і напрям досліджень з історичної персоналістики. Головною його метою було подолання знеособлення історії, насичення її реальними персонажами, показ дійсної ролі людини в історичному процесі. Демократизація суспільно-політичного життя в СРСР та УРСР у другій половині 1980-х рр., розширення теоретико-методологічного інструментарію, а також залучення наукового доробку закордонних дослідників та істориків з діаспори сприяли розвитку цього напрямку досліджень. Підвищення рівня наукової активності співробітників кафедри наприкінці 1980-х рр. проявилось й у факті підготовки доцентами В. К. Якуніним та В. Г. Городяненком докторських дисертацій – «Становление и развитие историко-партийной науки на Украине, октябрь 1917 г. – вторая половина 30-х гг.» та «Участие трудящихся в управлении производством: Опыт и проблемы работы партийных организаций Украинской ССР (60-е – начало 80-х годов)». Захищені ці праці були в 1990 р.

У свою чергу горбачовська «перебудова» поживала лекторську роботу колективу кафедри, коли викладачі неодноразово виступали перед громадськістю міста та області, проводили «круглі столи», які зарекомендували себе як вдала форма поширення історичних знань серед населення,

ліквідації існуючих у цій царині «білих плям», формування історичної свідомості громадян.

У 1990 р. новим завідувачем кафедри був обраний д. і. н., а згодом заслужений професор ДНУ, заслужений діяч науки і техніки України Віктор Кузьмич Якунін. На роки його керівництва кафедрою припадають численні трансформації, яких тоді зазнав колектив. А вже в 1990 р. підрозділ отримав назву кафедри політичної історії. З цього часу її викладацький склад на всіх факультетах ДДУ розпочав викладати базовий курс «Політичну історію ХХ ст.». При цьому відзначаємо, що Міністерство вищої освіти України доручило кафедрі розробити програму нової навчальної дисципліни, яка в підсумку отримала позитивну оцінку фахівців. Згодом викладачами були підготовлені й тексти лекцій з політичної історії ХХ століття, конспект яких (всього вийшло шість випусків) було видано Науково-методичним кабінетом Міністерства вищої освіти України (Політична історія: Конспекти лекцій. – К., 1991–1992).

З проголошенням незалежності України розпочався новий період в історії кафедри. 15 квітня 1992 р. наказом № 597 ректора Дніпропетровського державного університету підрозділ дістав нову назву – кафедра української історії та етнополітики, яку носить і до сьогодні. Крім того, рішенням Вченої Ради ДДУ від 26. 03. 1992 р. кафедра була перетворена на складову частину історичного факультету. При цьому її штатний розклад було затверджено у кількості 16 ставок: два професора, 11 доцентів, один старший викладач та два старших наукових співробітників. Скорочення кадрового складу кафедри обумовило той факт, що частина викладачів перейшла працювати до інших підрозділів ДДУ або до інших вищих навчальних закладів міста, частина – вийшла на заслужений відпочинок.

З 1 вересня 1992 р. на технічних та природничих факультетах університету науково-педагогічні працівники кафедри почали викладати нормативну дисципліну «Історія України». У свою чергу це активізувало роботу колектива з методичного забезпечення нового навчального курсу. Тож у складі провідних вчених-істориків країни, групою викладачів кафедри було підготовлено навчальний посібник «Україна на початку ХХ століття (1890–1920 рр.)» (конспекти лекцій), який за рішенням Науково-методичного кабінету Міністерства вищої освіти України було опубліковано в 1995 р.

Зрештою, рівень підготовки більшості членів викладацького колективу був досить високий, щоб забезпечити докорінну перебудову освітнього

процесу. Тож викладачами було критично переосмислено накопичений історичною наукою (як вітчизняною, так і закордонною) досвід у вивченні важливих питань історії України. Хоча, без сумніву, не всім науково-педагогічним працівникам легко дався перехід від роками відпрацьованого курсу з історії КПРС або з політичної історії, до викладання історії незалежної Української держави, а також зміна ідеологічних орієнтирів, яка в той час відбулася в організації навчального процесу. Втім, так або інакше, в навчальній роботі підрозділу тоді запанував теоретико-методологічний плюралізм, що, вкотре-решт, було цілком нормально. А вже з появою нової інформації науковці могли та повинні були вносити корективи у свої судження та оцінки.

Окрім базової дисципліни «Історія України» у підрозділах університету гуманітарного профілю, а також на деяких інших факультетах ДДУ, викладачі кафедри у той час читали такі курси та спецкурси: «Українознавство», «Основні політичні течії сучасності та їх політична доктрина», «Політична історія ХХ ст.», «Світові еміграційні процеси», «Українські політичні партії та організації початку ХХ ст.», «Українська національна ідея». Серед викладачів, що забезпечували навчальний процес, у 1995 р. були професори В. К. Якунін та А. М. Черненко, доценти І. Ф. Бабіч, Є. І. Бородін, А. О. Гусак (водночас був деканом заочного факультету ДДУ), С. Д. Ємець, Г. М. Книш, Ю. І. Коломєць (заступник завідувача кафедри з навчальної роботи), І. О. Кривий, С. І. Поляков, Л. О. Попова, І. В. Толстих, О. Б. Шляхов, В. Я. Яценко (заступник завідувача кафедри з наукової роботи), а також старший викладач Т. М. Кондратюк.

У цей період колектив кафедри досліджував наукову тему «Історіографічні та методологічні проблеми історії України та Росії ХІХ–ХХ ст.». Звільнення історичної думки від ідеологічного диктату КПРС, розширення предмету історичних студій сприяло науковим дослідженням на кафедрі. Органічно поєднуючи формаційний та цивілізаційний методологічні підходи та долаючи численні лакуни і міфи у висвітленні історичного процесу в українських землях, викладачі кафедри у своїх працях звернулися до всебічного вивчення українського національно-визвольного та революційного рухів у модерний період, діяльності політичних партій різного ідеологічного спрямування та їх окремих персоналій, аналізували негативний вплив Й. Сталіна на історичну науку.

На розвиток наукових досліджень викладачів кафедри позитивно вплинув і факт ліквідації в

країні органів цензури та поява нових можливостей (порівняно з попередніми роками) для публікації своїх праць у центральних та місцевих видавництвах, журналах та наукових збірниках. У підсумку за останнє десятиліття ХХ ст. у науковому доробку колективу з'явилося п'ять монографій. Серед них були дослідження професора В. К. Якуніна «Клио и Сталин» (1998) (у співавторстві), до-цента Г. М. Книша «Учащаяся молодежь в российских революциях» (1993), доцента О. Б. Шляхова «Моряки и политика (Деятельность политических партий среди моряков гражданского флота Азово-Черноморского бассейна. 90-е годы XIX в. – февраль 1917 г.)» (1993), а також доцента Л. П. Шумрікової-Карагодіної «Александра Коллонтай: женщина и политик» (1992). Окремо слід виділити фаховий інтерес науковців кафедри до осмислення сутності та генези української національної ідеї, її значення для формування національної свідомості та утвердження ідентичності української нації, зрештою для становлення незалежної Української держави. Ця тема дістала найбільш повне втілення у монографії професора А. М. Черненка «Українська національна ідея», яка побачила світ у 1994 р.

Треба також вказати, що на початку 1990-х рр. за загальною редакцією проф. А. М. Черненка було видано два збірника наукових праць: «Актуальные вопросы политической истории России и Украины» (1992) та «Политические партии и движения Украины XIX–XX вв.» (1993). Продовжувала працювати на кафедрі й аспірантура. При цьому кількість аспірантів перевищувала 20 осіб. Керівництво ними, крім професорів В. К. Якуніна та А. М. Черненка, здійснювали також доценти І. О. Кривий, Ю. І. Коломоєць та О. Б. Шляхов.

У 2000/2001 н. р. колектив кафедри почав працювати над науково-дослідною темою «Українське суспільство в XIX–XX ст.: пошук духовних початків та роль інтелігенції». В контексті цієї проблематики в 2003 р. було видано монографічне до-слідження проф. В. К. Якуніна «Крах КПСС. Историографический и теоретико-методологический аспект», в якому було проаналізовано об'єктивні та суб'єктивні причини історичної поразки компартії, доведена закономірність цього явища. Разом з тим, згадуючи тогочасні здобутки колективу в науково-дослідній роботі, слід вказати, що після того як підрозділ (в результаті тривалого кон-

флікту із завідувачем В. К. Якуніним¹) у 1996 р. залишив професор А. М. Черненко, на кафедрі було припинено практику видання наукових збірників та проведення представницьких наукових форумів. Без сумніву, це негативно позначилося на розвитку наукових студій її співробітників.

У жовтні 2005 р. завідувачем кафедри було обрано доктора історичних наук Олексія Борисовича Шляхова. Докторську дисертацію «Судновласники і моряки Азово-Черноморського басейну в модернізаційних процесах кінця XIX – початку ХХ ст.» він захистив у січні 2005 р. Загалом на протязі 2005–2015 рр. у штаті кафедри перебувало від 8 до 11 викладачів. При цьому оновлення складу колективу відбувалося поступово, за рахунок здібної молоді, випускників аспірантури кафедри або інших підрозділів істфаку ДНУ. Зокрема, в ці роки на кафедрі прийшли працювати О. В. Дяченко, О. Ю. Коломоєць, Д. В. Коротенко, А. М. Лобода, Н. М. Третяк, О. О. Чепурко. Разом із досвідченими викладачами (професори О. Б. Шляхов, В. К. Якунін, доценти С. Д. Ємець, І. М. Ковальська-Павелко, Ю. І. Коломоєць, Т. М. Кондратюк, Г. М. Книш, І. О. Кривий, Л. М. Лучка, В. Я. Яценко) вони склали викладацький колектив підрозділу².

На технічних та природничих факультетах ДНУ співробітники кафедри викладали в цей період навчальні курси з «Історії України» та «Історії української культури». Після приєднання України в 2005 р. до Болонського процесу та запровадження в ДНУ кредитно-модульної системи організації освітнього процесу, науко-во-педагогічні працівники кафедри активно долучилися до перебудови своєї навчально-методичної роботи. Було змістовно переопрацьовано навчальні та робочі навчальні програми з усіх дисциплін, що викладалися, а на засіданнях колективу підрозділу систематично обговорювались підсумки впровадження нової системи, особливості оцінювання згідно неї знань студентів.

У цей же час посилилася інтеграція кафедри до історичного факультету ДНУ. Викладачі підрозділу на постійній основі виконували функції кураторів в академічних групах істфаку, здійснювали керівництво написанням студентами курсових та дипломних робіт. Так, під керівництвом НПП кафедри студенти істфаку виконали: в 2004/5 н. р. 9 дипломних і 7 курсових робіт, в 2010/11 н. р. – 15 дипломних і 19 курсових робіт, в 2012/13 н. р. – 10 дипломних та 18 курсових робіт.

¹ Стосовно причин останнього дивись лист професора А. М. Черненка міністру освіти України М. З. Згуровському, а також книгу В. К. Якуніна «История, идеология и политика» [2; 14, с.157–164].

² Щоправда з різних причин викладачі О. В. Дяченко, Д. В. Коротенко та А. М. Лобода згодом залишили кафедру, а асистент Н. М. Третяк у 2006 р. передчасно пішла з життя.

Члени кафедри брали також активну участь в організаційній роботі на факультеті. Зокрема, доцент Г. М. Книш виконував функції заступника декана історичного факультету ДНУ з науково-дослідної роботи, він же неодноразово очолював предметну комісію з історії під час вступної компанії до ДНУ; доцент В. Я. Яценко, а згодом доцент І. М. Ковальська-Павелко певний час були заступниками декана історичного факультету з навчальної роботи; доцент Ю. І. Коломоєць був заступником декана факультету заочної та дистанційної освіти ДНУ; доцент І. О. Кривий виконував функції вченого секретаря спеціалізованої вченої ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій з історичних дисциплін. У свою чергу доцент О. О. Чепурко з 2010 р. був головою профбюро істфака, обіймав посади голови ради молодих вчених історичного факультету ДНУ та відповідального секретаря Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Дніпропетровську, був заступником відповідального секретаря приймальної комісії ДНУ.

Належна увага в колективі приділялася й науковій роботі. Загалом протягом 2005–2010 рр. викладачами кафедри було видано три монографії, п'ять навчальних посібників та 15 інших науково-методичних розробок, 128 наукових статей. Зокрема, професор В. К. Яқунін аналізував витоки та зміст ідеології Організації українських націоналістів, досліджував діяльність ОУН-УПА в роки Другої світової війни. З цієї тематики у 2006 р. разом із проф. В. В. Іваненком видав монографію «ОУН і УПА у Другій світовій війні: проблеми історіографії та методології», яка мала значний науковий та громадський резонанс. Він же продовжував наукові розшуки і стосовно вивчення еволюції комуністичної ідеології, витоків її догматизації та занепаду, а також розглядав події в СРСР та УРСР кінця 1980-х – початку 1990-х рр., які в підсумку призвели до розпаду Радянського Союзу та проголошення незалежності України (в 2010 р. побачила світ монографія В. К. Яқуніна «Крах КПСС. Частина 2»).

У свою чергу О. Б. Шляхов висвітлював основні складові модернізаційних процесів в українських землях Російської імперії в пореформену добу, аналізував особливості переходу України від аграрного до нового, індустріального суспільства (у 2010 р. ним надруковано монографічне дослідження «Україна на шляху до індустріального суспільства (друга половина XIX – початок XX ст.)»).

У контексті дослідження суспільно-політичних рухів у модерний період, доцент Ю. І. Коломоєць зосередився в своїх працях на висвіт-

ленні питань, пов'язаних з історією формування російської політичної еміграції в Швейцарії в XIX – на початку XX ст., аналізував її роль у розгортанні революційної боротьби на батьківщині. Доцент Г. М. Книш вивчав участь студентства українських губерній царської Росії в діяльності монархічних організацій. Водночас доцент О. О. Чепурко у своїх розвідках студіював історію меншовизму, вивчав питання виникнення та діяльності периферійних організацій меншовицької фракції РСДРП на Катеринославщині. Особливості виникнення та розвитку українських політичних партій у першій чверті XX ст. досліджував доцент В. Я. Яценко. Становленню та структурі вищої освіти в українських землях у XIX ст. приділила увагу в своїх статтях доцент І. М. Ковальська-Павелко, а доцент Т. М. Кондратюк зосередився на розгляді особливостей зовнішньої політики незалежної України тощо.

Також у цей період викладачі кафедри брали дієву участь у кількох вагомих наукових та соціально значущих проектах, що реалізовувалися як у регіоні, так і в Україні загалом. Це, зокрема, біобібліографічний довідник «Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара» (2008), до підготовки якого долучилися доценти Г. М. Книш та І. М. Ковальська-Павелко, фундаментальна археографічна публікація «Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Дніпропетровська область» (2008), співавторами якої виступили О. Б. Шляхов та доц. Г. М. Книш, а також ґрунтовне науково-популярне видання «Діячі державної влади та самоврядування Дніпропетровської області: історичні нариси» (2009), участь у якому брали О. Б. Шляхов, доценти О. В. Дяченко та В. Я. Яценко.

Важливо відзначити, що після тривалої перерви, за ініціативи та відповідального редагування завідувача кафедри, в підрозділі було поновлено і практику підготовки наукових збірників. Тож з 2006 р. щорічно почав видаватися збірник праць «Проблеми політичної історії України» (відповідальний секретар доц. Г. М. Книш) в якому викладачі та аспіранти кафедри регулярно друкували результати своїх досліджень. У 2010 р. цей збірник рішенням Департаменту атестації кадрів МОН України отримав фаховий статус. Станом на 2018 р. вже вийшло тринадцять випусків цього видання. Також у 2006, 2009, 2011, 2013 та 2016 рр. на базі кафедри було проведено п'ять міжрегіональних конференцій – наукових

читань «Актуальні питання політичної історії України та Росії», присвячених пам'яті професора А. М. Черненка.

Згадаємо також, що представники кафедри як на рівні університету, так і на всеукраїнському рівні вели активну роботу з підготовки кадрів вищої кваліфікації. Зокрема, професор В. К. Якунін тривалий час працював у складі спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій з історичних дисциплін при ДНУ та при Запорізькому національному університеті. У свою чергу О. Б. Шляхов з 2006 р. є постійним членом спеціалізованої вченої ради при ДНУ із захисту докторських та кандидатських дисертацій з історії та в 2013–2017 рр. був членом спецради при ДНУ із захисту кандидатських дисертацій з теорії та історії соціальних комунікацій. Крім того, в 2010–2013 рр. він же працював у складі Ради з проведення експертизи дисертаційних робіт з історичних дисциплін Департаменту атестації кадрів МОН України.

Природно кафедру не оминули проблеми з якими на початку ХХІ ст. зіткнулася вища школа України – нестача фінансування, скорочення кількості абітурієнтів та студентів і, зрештою, суттєве зменшення кадрового складу підрозділу. Тож зараз на кафедрі працює всього шість науково-педагогічних працівників³. Це завідувач д. і. н., проф. О. Б. Шляхов, к. і. н., доценти І. М. Ковальська-Павелко, О. Ю. Коломoeць, Ю. І. Коломoeць, О. О. Чепурко та В. Я. Яценко. Допоміжний склад представлений старшим лаборантом Н. С. Кербуновою.

На технічних та природничих факультетах університету НПП кафедри зараз викладають дисципліну «Історія та культура України». Крім того, на історичному факультеті О. Б. Шляхов викладає розроблені ним курси з «Методології історії», «Історії зовнішньої політики України» та з «Регіональної історії України». У свою чергу доцент Ю. І. Коломoeць на історичному факультеті викладає «Історичну географію» та «Етнополітику», а на факультеті суспільних наук і міжнародних відносин та на факультеті систем і засобів масової комунікації – навчальний курс «Світові міграційні процеси». Доцент В. Я. Яценко розробив та викладає на історичному факультеті дисципліну «Історія українського міста», доцент О. О. Чепурко на факультеті міжнародної економіки – курс «Зовнішня політика

України», а на істфаці – «Історію українського суспільства». За для належного методичного забезпечення цих дисциплін за останній період на кафедрі було підготовлено цілу низку навчально-методичних видань, зокрема, доцентами І. М. Ковальською-Павелко, О. О. Чепурком та В. Я. Яценком у 2018 р. видано навчальний посібник до вивчення студентами курсу «Історія та культура України».

Як і раніше, колектив кафедри приділяє чималу увагу науково-дослідній роботі. Адже від 2016 р. темою кафедральних наукових студій є «Україна в системних трансформаціях другої половини ХІХ – початку ХХІ ст.: проблеми політичного та соціокультурного розвитку». За три роки з цієї проблематики співробітниками кафедри було надруковано 2 монографії, 1 підручник, 4 навчальних посібника, 4 книги та 50 наукових статей, з яких 5 у наукометричній базі Index Copernicus. Зокрема, О. Б. Шляховим видано монографію «Україна в умовах модернізації та загострення соціального конфлікту (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)» (Д., 2016), в якій проаналізовано своєрідність соціальної модернізації, яка здійснювалася в українських землях імперії Романових; при цьому розкрито особливості формування верстви підприємців та робітничого класу в Україні, охарактеризовано стереотипи їх поглядів та поведінки і, зрештою, з'ясовано витoki тієї гострої політичної кризи, яка охопила країну на початку ХХ ст.

Водночас доцент Ю. І. Коломoeць у низці своїх праць цього періоду розглядав теоретичні засади, умови та причини виникнення народницького тероризму в царській Росії, а також вивчав питання відображення основних етапів становлення Швейцарської Конфедерації у творах видатного українського історика, вченого та громадського діяча М. П. Драгоманова. Дослідженню актуальних проблем політичного та соціокультурного розвитку українських земель доби визвольних змагань (1917–1920 рр.), зокрема, діяльності органів самоврядування Катеринослава в 1917 р., присвятив свої наукові розвідки доцент В. Я. Яценко. Доцент О. О. Чепурко студійовав діяльність репресивних органів радянської влади в 1919–1922 рр., у тому числі аналізував історію становлення периферійного підрозділу ВУНК – Катеринославської губернської надзвичайної комісії, її організаційну струк-

³ В 2010–2015 рр. залишили кафедру та вийшли на пенсію професор В. К. Якунін, доценти С. Д. Ємець, Т. М. Кондратюк, Г. М. Книш, І. О. Кривий.

туру та основні напрями роботи. У свою чергу доцент О. Ю. Коломoeць досліджувала питання пошуків більшовицькою партією оптимальної національно-державної моделі у 1920-х рр. та ставлення до політики українізації представників партійного керівництва і українських діячів, які мешкали в УСРР або перебували в еміграції. Доцент І. М. Ковальська-Павелко у своїх студіях останнього часу зупинилася на теоретико-методологічних засадах дослідження політичного та соціокультурного розвитку України новітнього часу, сфокусувавши увагу на проблемах формування історичної пам'яті та її впливу на процеси українського державотворення.

Зазначимо, що викладачі кафедри української історії та етнополітики продовжують брати активну участь в організаційно-виховній та громадській діяльності, виконують важливі доручення на рівні кафедри, факультету та університету. Так, заступник завідувача кафедри з навчальної роботи доцент І. М. Ковальська-Павелко поєднує ці функції з обов'язками секретаря Вченої ради історичного факультету. Заступник завідувача з науково-дослідної роботи, доцент В. Я. Яценко є відповідальним секретарем збірника наукових праць «Проблеми політичної історії України». Доцент О. О. Чепурко є головою методкомісії кафедри, а також працює в складі комісії Державної інспекції навчальних закладів України та є членом журі IV етапу Всеу-

країнської учнівської олімпіади з історії. Одним з провідних викладачів підрозділу залишається доцент Ю. І. Коломoeць, автор більше як 100 наукових та навчально-методичних праць, який з 2014 р. є директором Науково-методичного центру заочної та вечірньої форм освіти ДНУ ім. Олесь Гончара.

Таким чином, протягом 80 років від часу свого створення кафедра української історії та етнополітики разом з усім українським суспільством пройшла непростий шлях становлення та розвитку, пережила численні трансформації та зміни у своєму складі, але колектив підрозділу завжди залишався на висоті вимог класичного університету, гідно виконуючи поставлені перед ним завдання у сфері навчально-методичної та науково-дослідної роботи, виховуючи студентську молодь, готуючи нові покоління висококваліфікованих фахівців з історичної науки, примножуючи освітянський та науковий потенціал держави. У свою чергу різні покоління викладачів, що працювали на кафедрі, належним чином підтримували та розвивали найкращі традиції колективу, демонстрували високий професіоналізм, відповідальність за доручену справу та компетентність, порядність та дисциплінованість, були яскравими індивідуальностями, багатогранними особистостями власне на яких і тримається зараз вища школа та вища освіта України.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Архів ДНУ ім. Олесь Гончара. – Ф. 1, оп. 4, спр. 373. Личное дело Шелеста Дмитрия Сергеевича.
2. Архів ДНУ ім. Олесь Гончара. – Ф. 1, оп. 13, спр. 739. Личное дело Черненко Анатолия Михайловича.
3. Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 2307. Отчёт о работе кафедры истории КПСС, оп. 1.
4. Іваненко В. В. Біоісторіографічні нотатки до портрета проф. А. М. Черненка / В. В. Іваненко // Проблеми політичної історії України: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: «Оксамит», 2006. – С. 6-12.
5. Ковальська-Павелко І. М. Черненко Анатолій Михайлович / І. М. Ковальська-Павелко // Професори Дніпропетровського національного університету: біобібліогр. Довідник. – 2-е вид., перероб. і доп. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2008. – С. 541-542.
6. Ковальська-Павелко І. М. До 70-річного ювілею професора В. К. Якуніна / І. М. Ковальська-Павелко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія. – 2010. – Вип. 18. – С. 24-28;
7. Книш Г. М. Миколенко Микола Миколайович / Г. М. Книш // Професори Дніпропетровського національного університету: біобібліогр. довідник. – 2-е вид., перероб. і доп. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2008. – С. 300-301.
8. Книш Г. М. Шелест Дмитро Сергійович / Г. М. Книш // Професори Дніпропетровського національного університету: біобібліогр. довідник. – 2-е вид., перероб. і доп. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2008. – С. 565-566.
9. Кривий І. О. Вчений-педагог-керівник / І. О. Кривий // Проблеми політичної історії України. – Дніпропетровськ: «Оксамит», 2006. – С. 29-35.
10. Поляков С. І. До 85-річчя від дня народження професора Анатолія Михайловича Черненка / С. І. Поляков, О. Б. Шляхов // Вісник ДНУ. Серія: Історія та археологія. – Дніпропетровськ, 2011. – Вип. 19. – С. 3-10;
11. Світленко С. І. Олексій Борисович Шляхов: основні віхи творчої біографії (до 60-річчя від дня народження) / С. І. Світленко // Вісник ДНУ. Серія: Історія та археологія. – Дніпропетровськ, 2015. – Вип. 23. – С. 3-13.
12. Спогади доцента Анатолія Олександровича Гусака про кафедру історії КІРС ДДУ // З особистого архіву О. В. Дяченко.
13. Спогади доцента Григорія Миколаєвича Книша про кафедру української історії та етнополітики ДНУ // З особистого архіву О. Б. Шляхова.
14. Якунін В. К. Історія, ідеологія, політика. Життя і познання історії / В. К. Якунін. – Дніпропетровськ: Герда, 2013. – 340 с.

REFERENCES

1. Arhiv DNU im. Olesja Gonchara. F. 1, op. 4, spr. 373. *Lichnoe delo Shelesta Dmitrija Sergeevicha [The personal file of Shelest Dmitry Sergeevich]*. [in Russian].
2. Arhiv DNU im. Olesja Gonchara. F. 1, op. 13, spr. 739. *Lichnoe delo Chernenko Anato-lija Mihajlovicha [Anatoly Mikhailovich Chernenko's personal file]*. [in Russian].
3. Derzhavnij arhiv Dnipropetrovs'koї oblasti. F. 2307. *Otchjot o rabote kafedry istorii KPSS [Report on the work of the Department of History of the CPSU]*, op. 1 [in Russian].
4. Ivanenko, V.V. (2006). Bioistoriografichni notatky do portreta prof. A. M. Chernenka [Biohistorographical notes to the portrait of prof. A.M. Chernenko]. *Problemy politychnoi istorii Ukrainy*. Dnipropetrovsk: «Oksamyt» [in Ukrainian].
5. Kovalska-Pavelko, I.M. (2008). *Chernenko Anatolii Mykhailovych. Profesory Dnipropetrovskoho natsionalnoho universytetu [Professors of Dnipropetrovsk National University]*. (2nd ed., rev.). Dnipropetrovsk: Vyd-vo DNU [in Ukrainian].
6. Kovalska-Pavelko, I.M. (2010). Do 70-richnoho yuvileiu profesora V. K. Yakunina [To the 70th Anniversary of Professor V.K. Yakunin]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii Istorii ta arheolohiia*, 18, 24-28 [in Ukrainian].
7. Knysh, H.M. (2008). *Mykolenko Mykola Mykolaiovych. Profesory Dnipropetrovskoho natsionalnoho universytetu [Professors of Dnipropetrovsk National University]*. (2nd ed., rev.). Dnipropetrovsk: Vyd-vo DNU [in Ukrainian].
8. Knysh, H.M. (2008). *Shelest Dmytro Serhiovych. Profesory Dnipropetrovskoho natsionalnoho uni-versytetu [Professors of Dnipropetrovsk National University]*. (2nd ed., rev.). Dnipropetrovsk: Vyd-vo DNU [in Ukrainian].
9. Kryvyi, I.O. (2006). Vchenyi-pedahoh-kerivnyk [Scientist-teacher-manager]. *Problemy politychnoi istorii Ukrainy*. Dnipropetrovsk: «Oksamyt» [in Ukrainian].
10. Poliakov, S.I., & Shliakhov, O.B. (2011). Do 85-richchia vid dnia narodzhennia profesora Anatolii Mykhailovycha Chernenka [To the 85th anniversary of the birth of Professor Anatoly Mikhailovich Chernenka]. *Visnyk DNU. Serii: Istorii ta arheolohiia. Dnipropetrovsk*, 19, 3-10 [in Ukrainian].
11. Svitlenko, S.I. (2015). Oleksii Borysovych Shliakhov: osnovni vikhy tvorchoi biohrafii (do 60-richchia vid dnia narodzhennia) [Oleksiy Borisovich Shlyakhov: main milestones in the creative biography (to the 60th anniversary of his birth)]. *Visnyk DNU. Serii: Istorii ta arheolohiia*, 23, 3-13 [in Ukrainian].
12. *Spohady dotsenta Anatolii Oleksandrovycha Husaka pro kafedru istorii KPRS DDU [Memoirs of Anatoly A. Husak, Associate Professor of the Department of History of the CPSU DDU]*. Z osobystoho arkhivu O. V. Diachenko [in Ukrainian].
13. *Spohady dotsenta Hryhoriia Mykolaievycha Knysha pro kafedru ukrainskoi istorii ta etno-polityky DNU [Memoirs of Associate Professor Grigory Nikolaevich A book about the department of Ukrainian history and ethno-politics of DNU]*. Z osobystoho arkhivu O. B. Shliakhova [in Ukrainian].
14. Yakunin, V.K. (2013). *Ystoriya, ydeolohiia, polityka. Zhyzn y poznanye ystorry [History, ideology, politics. Life and knowledge of history]*. Dnipropetrovsk: Herda [in Russian].

Шляхов Олексій Борисович

Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри української історії та етнополітики
Дніпровський національний університет імені
Олеся Гончара
49010, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 72

Email: iui601@i.ua   ORCID: 0000-0003-0752-u061

Дяченко Ольга Володимирівна

Кандидат історичних наук, доцент
Дніпровський національний університет імені
Олеся Гончара
49010, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 72

Shliakhov Oleksii

Doctor of Historical sciences, Professor, the head of the department of Ukrainian history and ethnic policy
Oles Honchar Dnipro National University
72, Gagarin Av., Dnipro, 49010, Ukraine

Diachenko Olga

Ph.D. of Historical sciences, Associate Professor
Oles Honchar Dnipro National University
72, Gagarin Av., Dnipro, 49010, Ukraine

Цитування: Шляхов О. Б. Кафедра української історії та етнополітики: на тлі епохи / О. Б. Шляхов, О. В. Дяченко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 10. – С. 26-36.

Citation: Shliakhov, O.B. & Diachenko O.V. (2018). Kafedra ukrainskoi istorii ta etnopolityky: na tli epokhy [Department of Ukrainian History and Ethnopolitics: Against the background of the era]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(10), 26-36.

Стаття надійшла / Article arrived: 07.09.2018

Схвалено до друку / Accepted: 09.10.2018